

U S T A W A

z dnia

1997 r.

o utworzeniu Archiwum Obywatelskiego oraz o powszechnym udostępnianiu dokumentacji wytworzonej w latach 1944-1990 przez organy bezpieczeństwa państwa.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1

Ustawa określa tryb przekazania do archiwum państwowego dokumentacji wytworzonej w latach 1944-1990 przez organy bezpieczeństwa państwa, zasady i tryb powszechnego jej udostępniania oraz organy właściwe w tych sprawach.

Art. 2

1. Obywatel polski ma prawo dostępu do dokumentacji wytworzonej i zebranej na jego temat przez organy bezpieczeństwa państwa w latach 1944-1990.
2. Prawo dostępu do dokumentacji dotyczącej osoby zmarłej mają małżonek oraz jej wstępni i pełnoletni zstępni w linii prostej mający pełną zdolność do czynności prawnych.

Rozdział 2

Archiwum Obywatelskie

Art. 3

1. Tworzy się archiwum państwowe o zasięgu ogólnokrajowym, zwane dalej "Archiwum Obywatelskim".
2. Siedzibą Archiwum Obywatelskiego jest Warszawa.

3. Organizację oraz szczegółowe zasady działania Archiwum Obywatelskiego określa statut nadany przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.
4. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na działalność Archiwum Obywatelskiego określa ustawa budżetowa w wyodrębnionym rozdziale budżetu Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Art. 4

1. Do zakresu działania Archiwum Obywatelskiego należy przejmowanie, ewidencja, przechowywanie, opracowanie, zabezpieczenie i udostępnianie dokumentacji, jak również wykonywanie i wydawanie reprodukcji.
2. W zakresie nie uregulowanym w niniejszej ustawie stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące archiwów państwowych.

Art. 5

Działalnością Archiwum Obywatelskiego kieruje dyrektor powoływany i odwoływany przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych po zasięgnięciu opinii Komisji Zaufania Publicznego.

Art. 6

Przekazaniu do Archiwum Obywatelskiego podlega dokumentacja, a w szczególności teczki operacyjne dotyczące obywateli, wytworzona w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 10 maja 1990 r. przez organy bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz.U. Nr 70, poz. 443), przechowywana w Ministerstwach Spraw Wewnętrznych i Administracji, Obrony Narodowej oraz w Urzędzie Ochrony Państwa, jak również w resortowych jednostkach organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez Ministrów Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Obrony Narodowej.

Art. 7

1. Ministrowie Spraw Wewnętrznych i Administracji, Obrony Narodowej oraz Szef Urzędu Ochrony Państwa, w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, prześlą do Archiwum Obywatelskiego dokumentację, o której mowa w art. 6, w stanie uporządkowanym, na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego.
2. Szczegółowe zasady porządkowania oraz tryb przekazywania dokumentacji określi, w drodze rozporządzenia, Prezes Rady Ministrów po zasięgnięciu opinii Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Rozdział 3

Udostępnianie dokumentacji

Art. 8

Wniosek o udostępnienie dokumentacji osoba, o której mowa w art. 2, składa do dyrektora Archiwum Obywatelskiego w formie pisemnej.

Art. 9

1. Udostępnienie dokumentacji następuje na podstawie zawiadomienia dyrektora Archiwum Obywatelskiego. W zawiadomieniu należy określić termin, miejsce oraz formę udostępnienia dokumentacji.
2. W razie nieskorzystania z dokumentacji w określonym terminie, wniosek o jej udostępnienie należy złożyć ponownie.
3. Dokumentacja udostępniana jest nieodpłatnie w pomieszczeniach Archiwum Obywatelskiego w formie oryginałów, mikrofilmów, odbitek kserograficznych lub w systemie informacji komputerowej.

4. Dokumentacja zawierająca dane lub informacje, których ujawnienie może spowodować naruszenie prawnie chronionych interesów Państwa lub obywateli, udostępniana jest wyłącznie po spowodowaniu nieczytelności takich danych lub informacji.
5. O braku dokumentacji dyrektor Archiwum Obywatelskiego zawiadamia wnioskodawcę.
6. Wnioskodawca, który nie zgadza się z treścią zawiadomienia o braku dokumentacji może w terminie 14 dni od dnia otrzymania zawiadomienia zwrócić się do Komisji z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy.

Art. 10

1. Osoba, której udostępniono dokumentację może w terminie 14 dni od dnia udostępnienia, zwrócić się do Komisji z wnioskiem o zmianę formy lub spowodowanie czytelności danych lub informacji zawartych w udostępnionej dokumentacji.
2. Komisja uznając wniosek w całości lub w części za zasadny, zezwala na ponowne udostępnienie dokumentacji, określając formę, termin i miejsce jej udostępnienia.
3. Komisja odmawia ponownego udostępnienia dokumentacji, jeżeli uzna, że jej udostępnienie w formie i w zakresie proponowanym przez wnioskodawcę, może spowodować zagrożenie bezpieczeństwa państwa lub porządku publicznego bądź naruszenie wolności i praw innych osób. Odmowa ponownego udostępnienia dokumentacji nie wymaga uzasadnienia i nie podlega zaskarżeniu.

Art. 11

1. Osobie, której udostępniono dokumentację przysługuje prawo otrzymania reprodukcji tej dokumentacji lub jej fragmentów.
2. Wysokość opłaty za sporządzenie reprodukcji oraz sposób jej wnoszenia określi Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych.

Art. 12

Szczegółowe zasady i tryb udostępniania dokumentacji oraz wzór wniosku o jej udostępnienie określi, w drodze rozporządzenia, Prezes Rady Ministrów.

Rozdział 4

Komisja Zaufania Publicznego

Art. 13

Tworzy się Komisję Zaufania Publicznego niezależną od innych organów władzy publicznej, stojącą na straży prawa dostępu obywateli do dokumentacji wytworzonej i zebranej na ich temat przez organy bezpieczeństwa państwa w okresie 1944-1990, zwaną dalej "Komisją".

Art. 14

1. W skład Komisji Zaufania Publicznego wchodzi:
 - 1) 5 członków powoływanych przez Sejm,
 - 2) 3 członków powoływanych przez Senat,
 - 3) 4 członków powoływanych przez Prezydenta,
 - 4) Naczelną Dyrektora Archiwów Państwowych - z urzędu.
2. Kadencja członków Komisji powoływanych przez Sejm, Senat i Prezydenta trwa 4 lata. Ponowne powołanie tej samej osoby do składu Komisji jest niedopuszczalne.
3. Członkiem Komisji może być osoba wykazująca nieskazitelną charakteru i o nieposzlakowanej opinii.
4. Organ uprawniony do powołania członka Komisji odwołuje go w przypadku:
 - 1) zrzeczenia się funkcji,
 - 2) ciężkiej choroby uniemożliwiającej sprawowanie funkcji,
 - 3) skazania prawomocnym wyrokiem za popełnienie przestępstwa z winy umyślnej,
 - 4) prawomocnego orzeczenia Sądu Lustracyjnego stwierdzającego fakt pracy, służby lub współpracy z organami, o których mowa w art. 2 ust. 1 i 2 ustawy wymienionej w art. 6,
 - 5) naruszenia zakazu, o którym mowa w art. 16.
5. W przypadku odwołania członka Komisji lub jego śmierci przed upływem kadencji, właściwy organ powołuje na okres 4 lat nowego członka Komisji.

Art. 15

1. Członkowie Komisji powoływani przez Sejm, Senat i Prezydenta są osobami pełniącymi funkcje publiczne, do których mają zastosowanie przepisy ustawy, o której mowa w art. 6.
2. Oświadczenia dotyczące pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z tymi organami, kandydaci na członków Komisji składają odpowiednio: Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu oraz Prezydentowi.

Art. 16

Członkowie Komisji nie mogą należeć do partii politycznych, związków zawodowych ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z zasadą niezależności Komisji.

Art. 17

1. Szczegółowy tryb działania Komisji Zaufania Publicznego oraz sposób wyłonienia Przewodniczącego, określa regulamin uchwalony przez Komisję.
2. Funkcję zastępcy Przewodniczącego Komisji pełni Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych.

Art. 18

1. Członkom Komisji powoływanym przez Sejm, Senat i Prezydenta przysługuje wynagrodzenie, którego wysokość i zasady przyznawania określi, w drodze rozporządzenia, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Obsługę administracyjną Komisji zapewnia Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych.
3. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na finansowanie działalności Komisji określa na każdy rok ustawa budżetowa w wyodrębnionym rozdziale budżetu Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Rozdział 5

Zmiana przepisów obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe

Art. 19

W ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. Nr 38, poz. 173, z 1989 r. Nr 34, poz. 178 oraz z 1996 r. Nr 106, poz. 496 i Nr 156, poz. 775) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 17 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

“1a. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do dokumentacji przechowywanej w Archiwum Obywatelskim.”;

2) w art. 32 dotychczasową treść tego artykułu oznacza się jako ust. 1 i po ust. 1 dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

“2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do dokumentacji w rozumieniu art. 5 ust. 1 podlegającej na podstawie odrębnych przepisów przekazaniu do Archiwum Obywatelskiego.”.

Art. 20

1. Członków Komisji Zaufania Publicznego uprawnione organy powołają najpóźniej w terminie 60 dni od dnia wejścia w życie ustawy.
2. Pierwsze posiedzenie Komisji zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 21

Wniosek o udostępnienie dokumentacji, o którym mowa w art. 8, można złożyć po upływie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 22

Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 51 ust. 3 zapewnia każdemu prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Celem projektowanej ustawy jest umożliwienie obywatelom polskim dostępu do dokumentacji wytworzonej i zebranej na ich temat przez organy bezpieczeństwa państwa w latach 1944-1990. Przyjęcie ustawy w proponowanym brzmieniu spełni oczekiwania społeczne i poprzez udostępnienie dokumentacji umożliwi zainteresowanym osobom poznanie wpływu byłych służb bezpieczeństwa na ich życie prywatne i zawodowe.

Uznano, że rzeczywiste udostępnienie dokumentacji będzie możliwe jedynie po wyodrębnieniu istniejących materiałów oraz przekazaniu ich organowi merytorycznie i finansowo przygotowanemu do zarządzania takim zasobem. W projekcie ustawy zaproponowano utworzenie Archiwum Obywatelskiego jako archiwum państwowego o zasięgu ogólnokrajowym z siedzibą w Warszawie. Postulowane przekazanie do Archiwum Obywatelskiego dokumentacji przechowywanej obecnie w Ministerstwach Spraw Wewnętrznych i Administracji, Obrony Narodowej oraz w Urzędzie Ochrony Państwa, jak również w resortowych jednostkach organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez Ministrów Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Obrony Narodowej, zapewni realizację dwóch istotnych celów. Po pierwsze - umożliwi ewidencję i opracowanie przekazanej dokumentacji przez profesjonalną służbę archiwistyczną, po drugie - poprzez wyodrębnienie i przekazanie do Archiwum Obywatelskiego scali rozproszone obecnie materiały archiwalne wchodzące w skład państwowego zasobu archiwalnego.

Dokumentacja mająca zostać przekazana do Archiwum Obywatelskiego w trybie projektowanej ustawy wchodzi obecnie w skład archiwów państwowych wyodrębnionych. Organizację archiwów wyodrębnionych określają właściwi ministrowie, a przepisy dotyczące archiwów państwowych w tym zakresie mają ograniczone zastosowanie, tj. wyłącznie do spraw nie uregulowanych w przepisach wydanych przez ministrów. Materiały archiwalne znajdujące się w zasobie archiwów wyodrębnionych - zgodnie z ustawą z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach - podlegają przekazaniu do archiwów państwowych o charakterze centralnym dopiero po upływie 50 lat od daty ich wytworzenia, o ile nie narusza to prawnie chronionych interesów Państwa i obywateli. W projekcie ustawy zaproponowano zmianę powyższych zasad m.in. poprzez nowelizację ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz zobowiązanie Ministrów Spraw Wewnętrznych i Administracji, Obrony Narodowej oraz Szefa Urzędu Ochrony Państwa do przekazania w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy do Archiwum Obywatelskiego, dokumentacji w trybie ustalonym przez Prezesa Rady Ministrów po zasięgnięciu opinii Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Udostępnienie dokumentacji przekazanej do Archiwum Obywatelskiego nastąpi na pisemny wniosek osoby zainteresowanej. Wzór wniosku oraz szczegółowy tryb udostępniania dokumentacji określony zostanie w drodze rozporządzenia przez Prezesa Rady Ministrów. Udostępnianie dokumentacji będzie nieodpłatne, jedynie otrzymanie reprodukcji wymagać będzie wniesienia opłaty w wysokości określonej przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

W projekcie ustawy zaproponowano by udostępnianie dokumentacji następowało w pomieszczeniach Archiwum Obywatelskiego w formie oryginałów, mikrofilmów, odbitek kserograficznych lub w systemie informacji

komputerowej. Zakres powodowania nieczytelności danych osobowych osób trzecich oraz informacji, których ujawnienie mogłoby spowodować naruszenie prawnie chronionych interesów Państwa określają odpowiednio ustawy: z dnia 14 grudnia 1982 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej oraz z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, która wejdzie w życie w kwietniu 1998 r., zatem przed upływem terminu, w jakim osoby zainteresowane składać mogą wnioski o udostępnienie dokumentacji.

Osoba zainteresowana powiadomiona przez dyrektora o braku w zasobie Archiwum Obywatelskiego dokumentacji jej dotyczącej, będzie mogła zwrócić się do Komisji Zaufania Publicznego o ponowne rozpatrzenie wniosku. Natomiast osoba niezadowolona z formy lub zakresu nieczytelności udostępnionej dokumentacji uprawniona została do zwrócenia się do Komisji z wnioskiem o zmianę formy lub spowodowanie czytelności danych lub informacji. Komisja Zaufania Publicznego odmówi ponownego udostępnienia dokumentacji tylko w takim przypadku, kiedy uzna, że jej udostępnienie w formie i zakresie proponowanym przez wnioskodawcę może spowodować zagrożenie bezpieczeństwa Państwa lub porządku publicznego, bądź naruszenie wolności i praw innych osób.

W skład Komisji Zaufania Publicznego powinny wchodzić jedynie osoby wykazujące nieskazitelną charakteru oraz nieposzlakowaną opinię, powołane na czteroletnią kadencję przez Sejm, Senat i Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Zaproponowano by członkowie Komisji Zaufania Publicznego jako osoby pełniące funkcje publiczne poddane zostały procedurze lustracyjnej w trybie ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne.

W projekcie ustawy zawarto propozycję, by członkowie Komisji nie mogli należeć do partii politycznych, związków zawodowych, jak również prowadzić

działalności publicznej nie dającej się pogodzić z zasadą niezależności Komisji. Naruszenie powyższego zakazu stanowić będzie przesłankę odwołania członka Komisji przez organ uprawniony do jego powołania.

Przyjęcie ustawy w zaproponowanym brzmieniu niewątpliwie wywoła skutki finansowe, jednakże określenie ich wysokości nie jest obecnie możliwe, ponieważ nie jest znana wielkość zasobu dokumentacji podlegającej przekazaniu w trybie proponowanej ustawy. Określenie wielkości zasobu jest niezbędnym wskaźnikiem dla ustalenia kosztów związanych z zapewnieniem odpowiednich warunków lokalowych oraz kosztów związanych z wynagradzaniem pracowników Archiwum Obywatelskiego.

Tłoczono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Skierowano do druku 17 listopada 1997 r.

Cena 0,45 zł + 22% VAT

